

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 3

*Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
формування міжкультурної комунікації”,
м. Київ, МАУП, 24 травня 2011 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2012

Редакційна колегія:

Подолька А. М., д-р юрид. наук — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП “Видав-
О-72 ничий дім “Персонал”, 2010 —

Вип. 3 : Матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: формування міжкультурної комунікації”, м. Київ, МАУП, 24 трав. 2011 р. / редкол. : А. М. Подолька (голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. голов. ред.), Н. М. Чернуха (заст. голов. ред.), А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — 2012. — 246 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: формування міжкультурної комунікації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

ЗМІСТ

Н. М. Чернуха, Д. В. Біч

Міжкультурні зв'язки у сучасному
освітньому просторі 5

І. П. Бідзюра

Концепція мотивації професійної
діяльності: парадигмальний контекст
управлінської компетентності
працівників ВНЗ 8

О. В. Кобзєва, В. О. Матюхін

Особливості антикризового управління
недержавними ВНЗ 13

Т. І. Боєва, Н. В. Немченко

Вища освіта сучасної України 16

Г. Л. Бондаренко

Риторика як засіб навчання
невербальним особливостям
міжкультурної комунікації 18

В. А. Гапоненко

Перспективи дистанційного навчання
в галузі суспільно-політичного
знання 22

Л. В. Георгінова, О. В. Богданов

Підготовка майбутніх менеджерів
в умовах формування міжкультурної
комунікації 26

Г. Я. Дідух

Специфіка викладання політології
іноземним студентам у контексті
міжкультурної комунікації 32

О. І. Дікарев, О. В. Волонець

Атомна енергетика у політичному
та економічному вимірі 36

Є. І. Качмарський

Оптимізація мережі загальноосвітніх
навчальних закладів у контексті
адміністративно-територіальної
реформи в Україні 43

Ф. М. Медвідь, В. В. Баран

Елітарна концепція Юрія Липи в умовах
формування міжкультурної взаємодії 46

І. М. Найдьонов

Проблеми модернізації
ефективності освіти 54

Т. І. Науменко

Розвиток духовності дитини: педагогічні
технології 58

Н. М. Терещенко

Проблеми формування управлінської
стратегії бібліотечно-інформаційних
установ у забезпеченні якості освіти 62

О. О. Щербань

Загальні проблеми: інформаційні
технології і сучасна освіта 69

Н. Н. Юсеф

Межкультурные связи стран Ближнего
Востока (образовательный аспект) 71

І. О. Денісова

Формування міжкультурної
комунікації студентів вищих
навчальних закладів у процесі вивчення
іноземних мов 74

В. С. Ейсмонт

Теоретико-методологічні аспекти
економічного зростання, економічного
розвитку і розвитку економіки 78

Т. О. Костюк

Проблеми модернізації освіти в Україні
в рамках Болонського процесу 88

М. Ф. Медвідь, А. А. Ольховик

Соціалізація особистості
в умовах формування міжкультурної
комунікації 93

І. М. Николин

Розвиток комунікативного
досвіду особистості з труднощами
спілкування 97

І. О. Проценко

Політологічний вимір
інтелектуального капіталу 103

О. С. Хоменко

Засадничі умови формування політичної
стабільності в суспільстві,
що трансформується 107

К. Е. Шумовська

Проблеми освіти державних
службовців в сучасній Україні 117

Г. Л. БОНДАРЕНКО

канд. пед. наук, проф.

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

РИТОРИКА ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ НЕВЕРБАЛЬНИМ ОСОБЛИВОСТЯМ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 3, 2012, 18–21

Вважаємо, що кожен погодиться з думкою відомого вітчизняного лінгвіста Ф. Бацевича про те, що “спілкування людей завжди відбувається в межах певної культури з використанням конкретної етнічної мови, неповторних мовних картин світу, а також законів спілкування, відпрацьованих у межах цієї мови і культури. Потрапляючи в інше культурно-мовне середовище, людина фактично потрапляє в інший світ цінностей і законів спілкування. Це необхідно враховувати всім, хто спілкується з носіями інших культур і мов” [1, 251]. Це враховують і в Міжрегіональній Академії управління персоналом під час викладання дисциплін “риторика”, “ораторське мистецтво”, особливо в системі підготовки фахівців напрямів “Політологія”, “Країнознавство”.

Слід зазначити, що проблему навчання міжкультурній комунікації у різних аспектах досліджувало багато вітчизняних і зарубіжних учених (Н. Ф. Бориско, Н. Д. Гальскова, Л. П. Голованчук, А. Й. Гордєєва, О. О. Коломінова, О. Л. Красковська, Ю. І. Пассов, В. В. Сафонова,

Н. К. Скляренко, О. Б. Тарнопольський, С. Г. Тер-Мінасова, В. П. Фурманова, *D. Buttjes, M. Byram, Ju. Istjagin, C. Kramch, J. Roche* та ін.).

Але, незважаючи на те, що проблема навчання невербального міжкультурного спілкування посідає вагоме місце в науково-методичних дослідженнях, вона ще не може вважатися повністю вирішеною, оскільки методичне забезпечення цієї мети адекватними методами і прийомами роботи розроблено недостатньо і зводиться у більшості випадків до запитань, що актуалізують аналогічну інформацію.

Також незавершеним залишається розробка питання навчання невербальної міжкультурної комунікації студентів у вищих навчальних закладах на заняттях з риторики з урахуванням їх майбутньої професійної діяльності.

Визначимо ефективні методи моделювання міжкультурних ситуацій у процесі професійної підготовки фахівців з напрямів “Політологія”, “Країнознавство” в МАУП.

Проблема міжкультурних комунікацій полягає в тому, що невербаль-

ні “слова” виголошуються мовчки, а процеси інтерпретації підсвідомі і автоматичні. Звертаємо ми на це увагу чи ні, але повідомлення передаються. У більшості випадків невербальна мова людей інших культур відрізняється від тієї, яка знайома нам. І не дивно, що після зустрічі з кимось з іншої культури ми довго гадаємо, чи правильно “зрозуміли” саме те, що ця людина мала на увазі. Доволі часто в таких ситуаціях у нас залишається відчуття, що ми щось упустили. Це відчуття виникає через те, що нашій підсвідомій системі невербальної комунікації важко інтерпретувати невербальну поведінку людини з іншої культури. Ми просто “відчуваємо”, що щось не так.

Тому, вивчаючи в курсі риторики теми “Міміка і жести оратора”, “Мистецтво виголошення промови”, ми робимо для студентів цих напрямів акцент на тому, що незнання або неадекватне відтворення норм невербальної поведінки створює труднощі в спілкуванні представників різних лінгвокультурних спільнот і може спричинити різноманітні комунікативні відхилення.

Надзвичайно важливим є ознайомлення студентів з культурно-побутовими особливостями невербального спілкування, зокрема, з такими найважливішими її елементами, як міміка, жести і рухи кистей, рук і ніг; поза, нахил та рухи тіла, тон голосу, висота, темп мовлення, інтонація і паузи, дистанція між людьми під час спілкування, торкання однієї людини до іншої, погляд та візуальна увага.

Так, наприклад, знайомлячись із зональним простором, характерним

для вітчизняного риторичного спілкування, студенти паралельно отримують інформацію і про те, що американці часто скаржаться, що араби підходять до них занадто близько при розмові англійці, у свою чергу, вважають, що американці стоять занадто близько до співбесідника, говорять надто голосно і не дивляться співбесіднику в очі. Більшість європейців під час особистого спілкування стоять значно ближче один до одного, ніж це прийнято, наприклад, у японців, китайців, австралійців. У японців узагалі відстань між розмовляючими повинна бути не менше 1,5 метра. Тому пересічні носії японської культури можуть сприймати європейців як нахаб, а європейці японців – як холодних і пихатих людей.

Носії культур Південно-Східної Азії не дивляться в очі співрозмовникові, оскільки в їхній культурі це є проявом неповаги. Не знаючи цієї особливості, європейці вважають азіатів хитрими і нечесними. Данці звикли затримувати погляд на співбесідникові довше, ніж це прийнято в англійців, тому англійці вважають їх невихованими, а данці сприймають англійців холодними і недружелюбними. Саме цим вони пояснюють швидке відведення погляду англійцями [1; 4; 6].

Не варто згадувати всі види міміки і жестів, особливості сили голосу, темпу мовлення, ознак, що закладені в людині від народження (червоніти, бліднути, сміятися, стискати зуби тощо), якими відрізняються різні культури. Для цього існує достатня кількість досліджень у цьому напрямі: Ф. С. Бацевича [1], К. С. Маль-

цевої [3], Д. Мацумото [4], С. Г. Тер-Мінасової [6] І. І. Халєєва [7] та ін.

Варто лише зробити акцент на ефективних педагогічних засобах, що сприяють підвищенню полікультурної невербальної компетенції студентів МАУП, які використовуються в освітньому процесі на заняттях з риторики:

1. Тренінг “Культурні асимілятори” є методом когнітивного орієнтування, і дає можливість студенту у стислий термін отримати якомога більше інформації про розбіжності між двома культурами. В їх основі описи ситуацій, де розігрується взаємодія двох учасників з різних культур.

2. Метод інтерактивного моделювання орієнтований на свідоме відтворення різних індивідуальних і групових ситуацій міжкультурної комунікації, наприклад, обговорення проблемної ситуації, яка виникла у процесі спілкування між представниками різних культур, які відрізняються мовою, поведінкою, звичаями.

3. Метод стимуляції – це штучне створення конкретної ситуації міжкультурного спілкування та прогнозування можливих варіантів і результатів.

4. Ігровий метод (імітативні ігри), наприклад, гра “Міклухи і Маклаї” спрямована на виховання розуміння та сприйняття інших культур. Представники кожної групи – “посли” – уважно стежать за вербальною і невербальною поведінкою членів іншої групи для того, щоб зрозуміти їхні норми поведінки, цінності та інші культурні характеристики. Ставлячи лише непрямі запитання, вони визначають осно-

вні риси культурної групи, яку “відвідують”. Після візиту “послів” складається культурний портрет іншої групи [5, 102–111].

5. Метод проблемних ситуацій полягає у створенні таких ситуацій, під час яких відбуваються трансформації інтелектуально-естетичних проблем в емоційні. Можливою є постановка, наприклад, таких запитань: *Які невербальні відмінності можуть свідчити про різні національні характери? Як у невербальній комунікації кожного народу відображається його спосіб життя, культурно-національні цінності?*

Крім того, студенти пишуть реферати з проблем невербальної міжкультурної комунікації, наприклад: *“Особливості невербальної передачі інформації в процесі міжкультурної комунікації”, “Культурна специфіка невербального коду в міжкультурній комунікації”, “Невербальні засоби в міжкультурній комунікації”* тощо. Переглядають за допомогою супутникового телебачення передачі з носіями тих чи інших культур та складають “невербальний портрет” носія конкретної лінгвокультурної спільноти. Готують індивідуальні навчально-дослідні завдання з укладанням і характеристикою фотопортфеля різних видів міміки і жестів, характерних для конкретної країни/регіону.

Надзвичайно важливою сприятливою умовою навчання студентів невербальній міжкультурній комунікації є те, що в МАУП здобуває вищу освіту велика кількість іноземних студентів з різних куточків світу. Це сприяє міжкультурному спілкуванню не штучно, а реально.

Отже, процеси глобалізації та інтеграції у світі зумовлюють необхідність вивчення невербальної міжкультурної комунікації, а дисципліни “Риторика”, “Ораторське мистецтво” є сприятливим навчальним середовищем для їх вивчення і використання в межах певної культури.

Література

1. *Бацевич Ф. С.* Основи комунікативної лінгвістики. – К.: Вид. центр “Академія”, 2004. – С. 251–270.
2. *Колианский Г. В.* Паралингвистика. – М., 2010. – 96 с.
3. *Мальцева К. С.* Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.04 “Філософська антропологія, філософія культури”. – К., 2002. – 20 с.
4. *Психология и культура* / Под ред. Д. Мацумото. – СПб.: Питер, 2003. – 718 с.
5. *Солодка А. К.* Право на взаєморозуміння// Іноземні мови в навч. закладах. – 2007. – № 1. – С. 102–111.
6. *Тер-Минасова С. Г.* Язык и межкультурная коммуникация. – М., 2000. – 624 с.
7. *Халеева И. И.* Некоторые проблемы обучения межкультурной коммуникации на основе когнитивного подхода. Психолінгвістика и межкультурные отношения: Тезисы докладов X Всесоюзного симпозиума по психолінгвістике и теории коммуникации. – М.: Ин-т языкознания, 1991. – С. 310–312.